

O REDESCOPERIRE A SCULPTURII NAȚIONALE

Dr. hab. **Tudor STAVILĂ**
Institutul Patrimoniului Cultural

Dintre toate domeniile artelor, sculptura a fost genul cel mai puțin studiat și promovat. Cu excepția unor monografii, consacrate lui Alexandru Plămădeală, Clădiei Cobizev, Lazăr Dubinovschi, Iosif Cheptenaru, în perioada imediat postbelică, sculptura de la începutul secolului al XXI-lea propune doar monografia-album *Alexandru Plămădeală*, apărută la Editura ARC în varianta regretatului Tudor Braga și lucrarea Anei Marian *Sculptura din Republica Moldova* editată în anul 2007. Ce-i drept, mulți dintre plasticienii care practică genul dat s-au promovat în cadrul expozițiilor personale, editând pliante sau mini-cataloge cu text laconic și imagini puține, destul de modeste pentru a defini creația artistului.

În acest context, monografia Anei Marian *Compoziții tematice în sculptura moldovenească. Anii 1940–2010*, este o adevărată redescoperire a domeniului, un *voiaje* în arta contemporană a sculpturii naționale prin diversitatea tematicii, a formelor, a tendințelor care au marcat etapele istorice ale RSSM și ale republicii de astăzi. Monografia este dedicată creației sculptorilor contemporani din Republica Moldova, peste 40 la număr, care au abordat genul compoziției tematice, autoarea prezentând evoluția compoziției tematice de la apariția acesteia, ca gen, în Basarabia interbelică, continuând cu perioada realismului socialist, cu înflorirea și decăderea dogmelor respective, ca să relev, în cele din urmă, deschiderile sculptorilor spre vest la intersecția secolelor XX și XXI.

Pentru a reflecta întreg traseul al evoluției compoziției tematice în sculptura contemporană moldovenească autoarea a folosit fotografii de epocă, arte-facte din colecțiile publice și din atelierile sculptorilor, selecții din albume, cataloage, pliante (286 de imagini).

Însăși structura monografiei fixează reperele de bază ale cercetării. Cu un *Studiu istoriografic* care dezvăluie apariția troițelor ca formă primară a compozițiilor tematice în spațiul românesc, urmată de analiza creației sculptorilor pe parcursul secolului XX – începutul celui XXI și continuată de compartimentul *Tradiții de soluționare a compoziției în troițele populare moldovenești*.

Ana MARIAN. *Compoziții tematice în sculptura moldovenească. Anii 1940–2010*. Î. E.-P. „Știința”, 2018 (Combinatul Poligrafic). 272 p.

Începuturile sculpturii își află reflectarea în *Constituirea compoziției tematice ca gen al artei plastice în Basarabia (începutul secolului XIX)* trecând în evidență tendințele și influențele artei regionale, în contextul căreia se formează arta modernă locală și creația lui Alexandru Plămădeală, fondatorul acestui domeniu la noi.

O nouă pagină a sculpturii contemporane din perioada postbelică, care finalizează capitolul I, se referă la *Implementări ale realismului socialist în domeniul compoziției tematice în sculptura din RSSM (1940–1960)*, printre autori figurând Lazăr Dubinovschi, Clădiea Cobizev, Iosif Cheptenaru, Leonid Fitov ș.a., autoarea evaluând distanțat creațiile autorilor din perioada interbelică și cea postbelică, accentuând rolul „comenzilor de stat” care au modificat esențial sensul și mesajul operelor de for public, în care au fost angajați sculptorii, în defavoarea creației.

La capitolul II, *Democratizarea procesului artistic și „decorativismul” sculpturii (anii 1961–1970)*, alături de sculptorii deja amintiți apar nume noi, absolvenți ai institutelor de profil din Moscova sau Leningrad – Nicolai Gorionășev, Naum Epelbaum, Iurie Canașin, Robert Derbențev, Boris și Galina Dubrovin, Luiza

Iantzen, Iosif Kitman și alții, cărora li se alătură foștii studenți ai Școlii Republicane de Arte „I. Repin” din Chișinău – Alexandra Picunov, Lev Averbuh și Dimitrie Scvorțov, Mircea Spinei, aplicând în sculptură tradițiile deja constituite, cu o oarecare abatere în ceea ce privește sculptura decorativă.

Totodată, Ana Marian face o paralelă între două genuri diferite ca tehnică și abordare în compartimentul *Interferențe ale sculpturii și ceramicii în compozițiile tematice*, fiind amintiți ceramiștii Serghei Ciocolov, Mihai Grati, Nelly Sajin, Vlad Bolboceanu, sculptorii Brunhilda Epelbaum-Marcenco, Alexandra Picunov-Târțău și Naum Epelbaum.

În următoarele compartimente sculptura este analizată sub aspectul formei și al principalelor tendințe existente într-o etapă tranzitorie (*Relieful decorativ; Variații ale compoziției tematice în sculptura RSS Moldovenești (anii 1970-1990); Deschideri spre vest în compozițiile tematice sculpturale din Republica Moldova (anii 1991-2010); Apariția compoziției abstracte*), care urmărește sincronizarea procesului artistic autohton cu realizările europene.

Diferența dintre aceste prime două etape (anii 1950–1970) este una majoră, în care sculptura a parcurs o cale lungă, de la realismul naturalist al operelor,

la lucrări cu o structură decorativă, metaforică și simbolică.

Reformele în domeniul plasticii sculpturale și al noilor tendințe în această perioadă se datorează tinerii generații de pe atunci, Valeriu Rotari și Iurii Horovschi fiind printre primii care au promovat noi teme și noi procedee plastice. Ruptura de tradițiile artei angajate se produce, cu adevărat, doar după 1991, când la expozițiile republicane și din străinătate apar pe podium lucrările lui Tudor Cataraga, Ion Zderciuc, Valentin Vărtosu, Ion Bolocan, Mihai Damian, Dumitru Verdianu și alții, care au demontat integral miturile realismului socialist.

Studiind această panoramă a sculpturii naționale, Ana Marian menționează că și în condițiile unei cenzuri ideologice dure și-au făcut apariția opere de valoare, în portret (L. Dubinovschi), în nud (Iu. Canașin), în sculptura decorativă (Al. Picunov-Târțău) etc., devenind cele mai democratice valori în cadrul unei tematici angajate.

Textul și anexele imaginilor monografiei ilustrează elocvent un secol al constituirii și evoluției sculpturii naționale, fiind cea mai utilă și cognitivă lucrare despre domeniu, despre istoria lui, ilustrată prin chipuri care demult au devenit patrimoniu.

Tudor Cataraga. *Maternitate*. 1997, bronz, granit.